

چالش‌های توسعه گردشگری ورزشی منطقه آزاد ارس با تاکید بر نظرات مدیران و کارشناسان

یوسف یاوری^{۱*}، فریبا عسکریان^۲، محمد خیری شجاعی^۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۹/۱۱

تاریخ پذیرش: ۹۴/۲/۱۴

چکیده

هدف: این مطالعه با هدف شناخت و تحلیل چالش‌های توسعه گردشگری ورزشی منطقه آزاد ارس با تاکید بر نظرات مدیران و کارشناسان گردشگری و ورزشی منطقه آزاد ارس به اجرا درآمد.

روش‌شناسی: ۱۲۰ نفر از مدیران و کارشناسان گردشگری و ورزشی به عنوان نمونه آماری با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه عوامل توسعه گردشگری ورزشی ($\alpha=0/95$) استفاده شد.

یافته‌ها: با توجه به نتایج، تاثیر عوامل اطلاع رسانی و ارتباطات، تسهیلات زیرساختی، گردشگری و میراث فرهنگی، خدمات ورزشی و تفریحات سالم و تربیت بدنی بر توسعه گردشگری ورزشی منطقه آزاد ارس معنی‌دار بود. بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب عوامل مؤثر بر گردشگری ورزشی تفاوت وجود داشت. عوامل مؤثر بر گردشگری ورزشی به ترتیب اولویت منابع طبیعی، اطلاع رسانی و ارتباطات، تسهیلات زیرساختی، گردشگری و میراث فرهنگی، خدمات ورزشی و تفریحات سالم، تربیت بدنی می‌باشند.

نتیجه‌گیری: منطقه آزاد ارس می‌تواند با استفاده بهینه و مناسب از پتانسیل‌های منابع طبیعی، طراحی و اجرای برنامه‌های متنوع و راهبردی، سرمایه‌گذاری در توسعه زیرساخت‌ها، بهره‌گیری از فناوری ارتباطات و میزبانی رویدادهای ورزشی به یک قطب گردشگری مهم در حوزه توریسم ورزشی تبدیل شود.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، گردشگری ورزشی، منطقه آزاد ارس.

۱. استادیار دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

۲. دانشیار دانشگاه تبریز

۳. کارشناس ارشد مدیریت ورزشی

نشانی الکترونیک نویسنده مسئول: Yavarif@yahoo.com

مقدمه

صنعت گردشگری در چند دهه اخیر به یکی از مهم‌ترین بخش‌های فعالیت اقتصادی کشورها تبدیل شده است. گردشگری و یا اصطلاحاً صنعت توریسم، دومین صنعت مولد شغل و سرمایه بعد از صنعت نفت می‌باشد. به همین دلیل در دهه‌های اخیر بسیاری از دولت‌ها، مسئولین اقتصادی و صاحب‌نظران با حساسیت بیشتری به گسترش این صنعت روی آورده‌اند و در تلاش هستند سهم بیشتری از بازار جهانی این صنعت را برای جوامع خود به ارمغان ببرند (شجاعی و همکاران، ۱۳۹۱). گردشگری ورزشی جزئی از صنعت گردشگری به حساب می‌آید که می‌تواند با برنامه‌ریزی اصولی مناسب و شناسایی مزیت‌ها و محدودیت‌های آن، نقش مؤثری در توسعه ملی و تنوع بخشی به اقتصاد ملی بر عهده داشته باشد (خبرگزاری ایلنا، ۱۳۸۴). گردشگری ورزشی در اساس گونه‌ای از گردشگری است که در حوزه ورزش و با بهره‌مندی از آن به عنوان یک پدیده مثبت و فرا ملی، عمل می‌کند (شکری، ۱۳۸۹). با توجه به اینکه ورزش از ملزومات زندگی معاصر بوده (احسانی، ۱۳۸۲) و به عنوان بزرگ‌ترین پدیده اجتماعی جهان شناخته شده است (کوساسی، ۲۰۰۵) به تبع آن گردشگری ورزشی به عنوان یکی از انواع گردشگری مورد علاقه و استفاده مردم دنیا واقع شده (علمدار، ۱۳۸۴) و آنان از طریق گردشگری ورزشی ویژگی‌ها و ارزش‌هایی همانند وفاداری، اجتماعی شدن، خود واقعی‌بینی، داوطلب شدن و برابری جنسیتی را کسب می‌کنند (چن، ۲۰۰۹؛ اسمیت، ۲۰۰۷). همچنین در سال‌های اخیر عواملی همچون افزایش درآمد، کاهش ساعات و

روزهای کاری، افزایش تعطیلات، بی‌تحرکی، بالا رفتن استانداردهای زندگی، رشد و توسعه ارتباطات، رشد تکنولوژی، توسعه راه‌ها و حمل و نقل و تغییر نیازها مردم را به سمت گردشگری و ورزش سوق داده است (تونی و زانگ، ۲۰۱۲؛ باز، ۲۰۰۲). بر اساس اطلاعات موجود، حدود ۳۲ درصد از فواید صنعت گردشگری در جهان به گردشگری ورزشی اختصاص دارد. پیش‌بینی‌های صورت گرفته نشان می‌دهد که گردشگری و سفر تا سال ۲۰۲۰ رشد ۵ درصدی را در جهان خواهد داشت و جالب آن که این پیش‌بینی در مورد گردشگری ورزشی رقم ۱۰ درصدی را نشان می‌دهد (معین‌فرد و همکاران، ۱۳۹۰).

گردشگری و ورزش ارتباط متقابل، تنگاتنگ و تأثیرگذاری روی هم دارند، به گونه‌ای که ورزش حجم قابل توجهی از افراد را به سفر وامی‌دارد و رویدادهای بزرگ ورزشی، به خودی خود از مهم‌ترین جاذبه‌های دوره‌ای کشورها به حساب آمده و تأثیر به سزایی در وجهه گردشگری کشورهای میزبان دارد (ناصری، ۱۳۷۵). سوارت و باب (۲۰۰۷) در تحقیق خود دریافتند که برای دست‌یابی به حداکثر منافع و مزایا پیوند و اتحاد بین دو بخش گردشگری و ورزش، برنامه‌ریزی هماهنگ، تقسیم منابع مالی و اطلاعات در بین سازمان‌های درگیر و تشخیص فرصت‌ها و تعیین مکانیزم‌ها ضروری است. همچنین اثرات مثبت گردشگری ورزشی شامل: اثرات اقتصادی، اثرات گردشگری/تجاری، اثرات فیزیکی/محیطی، اثرات روانی، اثرات سیاسی/مدیریتی است (پروس و سولبوگ، ۲۰۰۷؛ کورتزمن و زوهار، ۲۰۰۵). در ضمن

فواید کوتاه مدت و مستقیم حضور گردشگران ورزشی در کشور میزبان کسب پول و ثروت و ایجاد فرصت‌های شغلی و فواید بلندمدت و غیرمستقیم آن، رشد و توسعه زیرساخت‌های صنعتی و اقتصادی کشورها است؛ که این امر از طریق حضور متمادی و مستمر گردشگران در مناطق مختلف حاصل می‌شود (پاپلی یزدی و سقای، ۱۳۸۵). بر این مبنا می‌توان بیان نمود که گردشگری ورزشی در عصر حاضر یکی از اهرم‌های مهم گردشگری برای کشورها در جذب سرمایه و درآمد است و به همین دلیل گردشگری ورزشی یک بخش رو به رشد سریع صنعت توریسم جهانی است (گیبسون، ۱۹۹۸).

عوامل زیادی برای توسعه گردشگری ورزشی تحت عنوان عوامل سوق‌دهنده، جلب‌کننده و بازدارنده وجود دارند. در واقع هر مقصد دارای کالا و خدماتی است که گردشگر در اثر عوامل گوناگون یکی از آن‌ها را انتخاب می‌کند. انگیزه، سن، درآمد، شخصیت، مسافت، هزینه‌ها از جمله عواملی هستند که بر انتخاب مقصد تاثیر می‌گذارند. انگیزه اصلی تماشاگران که رفتارهای توریستی نیز از خود نشان می‌دهند، دنبال کردن بازی می‌باشد (گیبسون، ۲۰۰۴). وید (۲۰۰۶) در تحقیق خود از دیدگاه جغرافیایی، موقعیت، مکان و محیط مناسب را از توانمندی‌ها و پایه‌های اصلی برای توسعه گردشگری ورزشی می‌داند. تحقیق نویخت (۱۳۸۷) و نقی‌لو (۱۳۸۹) نشان داد که عوامل ناشی از سرگرمی‌ها و فعالیت‌های تفریحی، عوامل مربوط به تربیت بدنی، عوامل بازدارنده ناشی از موانع و مشکلات، عوامل ناشی از خدمات ورزشی، عوامل مربوط به میراث فرهنگی و

گردشگری، عوامل ناشی از امکانات زیر ساخت ها، عوامل ناشی از منابع طبیعی و عوامل ناشی از خدمات اطلاع رسانی و ارتباطات به ترتیب از جمله عوامل مهم در توسعه گردشگری ورزشی بودند. از سوی دیگر طبق تایید یونسکو و سازمان گردشگری جهانی ایران یکی از ده کشور اول جهان از نظر جاذبه‌های گردشگری و پنجمین کشور از نظر جذابیت‌های طبیعی می‌باشد (جاروندی و فرقانی، ۱۳۸۸). با این وجود درآمد کشور ایران، علی‌رغم دارا بودن پتانسیل‌های بسیار بالای گردشگری، از لحاظ درآمدزایی رتبه هشتادونهم و از نظر جذب توریسم رتبه هفتادم را احراز کرده و جزء کشورهای عقب افتاده در این زمینه محسوب شده و در قعر جداول آمار سازمان جهانی جهانگردی قرار گرفته است (صدیق زارعی، ۱۳۸۴). یکی از مهم‌ترین علل کسب این جایگاه را می‌توان عدم برنامه‌ریزی مناسب و مبتنی بر تحقیقات لازم در این زمینه دانست. به نظر می‌رسد بخش گردشگری و ورزش کشور اهتمام لازم را در جهت شکل‌گیری و توسعه این صنعت در کشور از خود نشان نداده است به طوری که بر اساس نتایج گزارش شده بین وضعیت موجود و مطلوب مولفه‌های هشت گانه صنعت گردشگری ورزشی کشور تفاوت معنی‌داری وجود دارد و در این زمینه متخصصین گردشگری و ورزش، مدیران عالی در سازمان‌های گردشگری و مدیران عالی در سازمان‌های ورزشی دیدگاه مشابهی داشتند (معین فرد و همکاران، ۱۳۹۰). در ضمن پژوهشگران و محققین نیز توجه کافی و شایسته‌ای به این حوزه نداشته‌اند، به طوری

که تاکنون در داخل کشور پژوهش‌های اندکی در این حوزه انجام شده است.

از طرفی مناطق آزاد تجاری، محدوده حراست شده کشور بوده و از شمول برخی از مقررات جاری کشور خارج می‌باشند و با بهره‌گیری از مزایایی نظیر معافیت‌های مالیاتی، بخشودگی سود و عوارض گمرکی، عدم وجود تشریفات زاید ارزی، اداری و مقررات دست و پاگیر و همچنین سهولت و تسریع در فرآیندهای صادرات و واردات با جذب سرمایه گذاری خارجی و انتقال فناوری به توسعه سرزمین اصلی کمک می‌نماید. در این میان با عنایت به این که موضوع اقتصاد، تجارت و گردشگری در منطقه آزاد ارس با ویژگی‌های منحصر بفرد آن مطرح است و فعالیت‌های ورزشی در سه طیف ورزش همگانی، ورزش قهرمانی و توریسم ورزشی برای آن تدوین گردیده است، اما علیرغم فرصت‌های موجود در منطقه، به نظر می‌رسد که منطقه آزاد ارس تا کنون در جذب گردشگر ورزشی به جایگاه واقعی خود دست نیافته است. از این رو تعیین عوامل موثر بر توسعه گردشگری ورزشی و چالش‌های فراروی آن در منطقه آزاد ارس مهم و اساسی بوده و می‌تواند کمک مناسبی به تقویت و رشد جذب گردشگر ورزشی در منطقه داشته و می‌تواند به مسئولین منطقه آزاد نیز در طراحی و اجرای شایسته برنامه‌های مناسب گردشگری ورزشی یاری رساند.

مدیران و کارشناسان مورد مطالعه قرار گرفت. جامعه آماری این تحقیق شامل مدیران و کارشناسان اداره ورزش و جوانان و رؤسای هیات‌های ورزشی، مدیران و کارشناسان ادارات فرهنگی و گردشگری و مدیران و کارشناسان دفاتر فعال خدمات مسافرتی منطقه آزاد ارس به تعداد ۱۵۰ نفر بودند و با توجه به جدول مورگان ۱۲۷ نفر به عنوان نمونه با استفاده از شیوه نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات با استفاده از پرسشنامه تعیین چالش‌های موثر بر توسعه گردشگری نوبخت (۱۳۸۷) با آلفای کرونباخ ۹۵ درصد صورت گرفت که شامل شش عامل با مقیاس لیکرت پنج گزینه‌ای بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌های این تحقیق در سطح آمار توصیفی از شاخص‌های مرکزی، انحراف استاندارد، نمایش داده‌ها، رسم نمودارها و فراوانی برای ویژگی‌های افراد جامعه آماری مانند سن، جنسیت، میزان تحصیلات و سابقه فعالیت استفاده شد. در بخش آمار استنباطی از آزمون کلموگروف اسمیرنوف جهت مشخص کردن طبیعی بودن توزیع داده‌ها، و برای بررسی میزان تأثیر هر یک از عوامل با توسعه گردشگری ورزشی از روش آزمون t تک نمونه‌ای و برای اولویت بندی عوامل مؤثر بر گردشگری از آزمون فریدمن در سطح $\alpha < 0.05$ و با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۰ انجام پذیرفت.

یافته‌های پژوهش

تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که میانگین سن آزمودنی‌ها برابر $33/99 \pm 5/75$ سال، کمترین سن برابر ۲۳ سال و بیشترین سن برابر ۵۵ سال بود و برای سابقه فعالیت ورزشی و

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع مطالعات توصیفی تحلیلی است که در آن چالش‌های توسعه گردشگری ورزشی منطقه آزاد ارس با تأکید بر نظرات

کرده بودند. در ادامه برای بررسی طبیعی بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شده است. با توجه به سطوح معنی‌داری به دست آمده ($p > 0.05$) مشخص شد که داده‌های به دست آمده دارای توزیع طبیعی بوده و می‌توان برای تجزیه و تحلیل آنها از آمار پارامتریک استفاده کرد.

گردشگری میانگین برابر $9/96 \pm 6/54$ سال بود. از کل نمونه‌های مورد بررسی، ۷۵ درصد مرد و ۲۵ درصد زن بودند. از نظر مدرک تحصیلی ۱۰/۸ درصد فوق دیپلم، ۶۲/۵ درصد مدرک کارشناسی و ۲۶/۷ درصد مدرک کارشناسی ارشد داشتند. از لحاظ رشته تحصیلی ۳۵ درصد در رشته مدیریت، ۲۲/۵ درصد در رشته تربیت بدنی و ۴۲/۵ درصد در سایر رشته‌ها تحصیل

جدول ۱. نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها

وضعیت موجود		وضعیت مطلوب		داده‌های عوامل
آماره Z	معنی‌داری	آماره Z	معنی‌داری	
۰/۶۹۸	۰/۷۱۵	۱/۱۵۰	۰/۱۲۲	تاثیر تسهیلات زیرساختی بر گردشگری ورزشی
۰/۸۲۳	۰/۵۰۷	۱/۲۷۸	۰/۰۶۵	تاثیر منابع طبیعی بر گردشگری ورزشی
۱/۲۵۱	۰/۰۸۷	۱/۱۳۵	۰/۱۳۵	تاثیر اطلاع رسانی و ارتباطات بر گردشگری ورزشی
۱/۱۴۰	۰/۱۴۸	۱/۲۴۳	۰/۰۷۱	تاثیر خدمات ورزشی و تفریحات سالم بر گردشگری ورزشی
۱/۲۴۴	۰/۰۹۰	۱/۲۷۸	۰/۰۶۵	تاثیر گردشگری و میراث فرهنگی بر گردشگری ورزشی
۱/۲۳۸	۰/۰۹۳	۱/۲۸۰	۰/۰۶۳	تاثیر تربیت بدنی بر گردشگری ورزشی

تاثیر کمتر است. در مورد تأثیر عوامل مختلف بر گردشگری ورزشی با توجه به مقادیر بدست آمده مشخص شد که همه عوامل به جز عامل منابع طبیعی تأثیر معنی‌داری بر گردشگری ورزشی دارند. از طرفی چون میانگین به دست آمده برای همه عوامل به جز عامل منابع طبیعی در وضعیت موجود کمتر از ۳ است، نتیجه گرفته می‌شود که میزان تأثیر عوامل یاد شده بر گردشگری ورزشی در وضعیت موجود بطور معنی‌داری پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد.

برای بررسی تأثیر عوامل تسهیلات زیرساختی، منابع طبیعی، اطلاع رسانی و ارتباطات، خدمات ورزشی و تفریحات سالم، گردشگری و میراث فرهنگی و تربیت بدنی در وضعیت موجود بر توسعه گردشگری ورزشی منطقه آزاد ارس از آزمون t یک نمونه‌ای استفاده شد. با توجه به این که دامنه نمرات بین ۱ تا ۵ بودند، مقدار متوسط برابر ۳ در نظر گرفته شد و در صورتی که میانگین متغیر بیشتر از ۳ باشد، نشان دهنده تأثیر بیشتر و میانگین کمتر از ۳ نشان دهنده

جدول ۲. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای تاثیر عوامل بر گردشگری ورزشی در وضعیت موجود

عوامل	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	معنی‌داری
تسهیلات زیرساختی	۱۲۰	۲/۲۸۰	۰/۵۷۰	-۱۳/۸۰۶	۱۱۹	۰/۰۰۱
منابع طبیعی	۱۲۰	۳/۰۸۳	۰/۷۹۹	۱/۱۴۲	۱۱۹	۰/۲۵۶
اطلاع رسانی و ارتباطات	۱۲۰	۲/۳۵۶	۰/۷۱۳	-۹/۸۸۶	۱۱۹	۰/۰۰۱
خدمات ورزشی و تفریحات	۱۲۰	۱/۸۵۴	۰/۴۱۶	-۳۰/۱۴۲	۱۱۹	۰/۰۰۱
گردشگری و میراث فرهنگی	۱۲۰	۲/۱۰۲	۰/۶۴۱	-۱۵/۳۳۶	۱۱۹	۰/۰۰۱
تربیت بدنی	۱۲۰	۱/۷۰۵	۰/۲۳۹	-۵۹/۲۵۴	۱۱۹	۰/۰۰۱

همه عوامل ذکر شده تأثیر معنی‌داری بر گردشگری ورزشی دارند. از طرفی چون میانگین به دست آمده برای همه عوامل در وضعیت مطلوب بیشتر از ۳ است، نتیجه گرفته می‌شود که میزان تأثیر کلیه عوامل یاد شده بر گردشگری ورزشی در وضعیت مطلوب بطور معنی‌داری بالاتر از حد متوسط می‌باشد.

در ادامه به منظور بررسی تاثیر عوامل تسهیلات زیرساختی، منابع طبیعی، اطلاع رسانی و ارتباطات، خدمات ورزشی و تفریحات سالم، گردشگری و میراث فرهنگی و تربیت بدنی در وضعیت مطلوب بر توسعه گردشگری ورزشی منطقه آزاد ارس نیز از آزمون t یک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج به دست آمده نشان داد که

جدول ۳. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای تاثیر عوامل بر گردشگری ورزشی در وضعیت مطلوب

عوامل	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	معنی‌داری
تسهیلات زیرساختی	۱۲۰	۴/۴۰۵	۰/۵۳۴	۲۸/۸۱۲	۱۱۹	۰/۰۰۱
منابع طبیعی	۱۲۰	۴/۳۴۸	۰/۵۷۲	۲۵/۷۸۸	۱۱۹	۰/۰۰۱
اطلاع رسانی و ارتباطات	۱۲۰	۴/۳۶۰	۰/۴۶۹	۳۱/۷۱۹	۱۱۹	۰/۰۰۱
خدمات ورزشی و تفریحات	۱۲۰	۴/۳۵۴	۰/۴۱۱	۳۶/۰۹۱	۱۱۹	۰/۰۰۱
گردشگری و میراث فرهنگی	۱۲۰	۴/۳۳۱	۰/۵۱۱	۲۸/۵۴۹	۱۱۹	۰/۰۰۱
تربیت بدنی	۱۲۰	۴/۳۴۰	۰/۴۵۱	۳۲/۴۹۱	۱۱۹	۰/۰۰۱

تربیت بدنی بر گردشگری ورزشی از آزمون t جفت شده استفاده شده است. یافته‌های به دست آمده نشان داد که بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب در همه عوامل تاثیرگذار بر گردشگری ورزشی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

از سوی دیگر به منظور تعیین وجود تفاوت بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب در تاثیرگذاری عوامل تسهیلات زیرساختی، منابع طبیعی، اطلاع رسانی و ارتباطات، خدمات ورزشی و تفریحات سالم، گردشگری و میراث فرهنگی و

جدول ۴. نتایج آزمون t زوجی مقایسه وضعیت موجود و مطلوب عوامل موثر

عوامل	تعداد	t	درجه آزادی	معنی‌داری
تسهیلات زیرساختی	۱۲۰	-۲۴/۹۷۷	۱۱۹	۰/۰۰۱
منابع طبیعی	۱۲۰	-۱۲/۲۳۶	۱۱۹	۰/۰۰۱
اطلاع رسانی و ارتباطات	۱۲۰	-۲۲/۴۰۶	۱۱۹	۰/۰۰۱
خدمات ورزشی و تفریحات	۱۲۰	-۳۹/۲۹۱	۱۱۹	۰/۰۰۱
گردشگری و میراث فرهنگی	۱۲۰	-۲۵/۵۲۷	۱۱۹	۰/۰۰۱
تربیت بدنی	۱۲۰	-۵۰/۵۹۳	۱۱۹	۰/۰۰۱

داد. با در نظر گرفتن نتایج حاصل عوامل موثر بر گردشگری ورزشی به ترتیب از لحاظ تاثیرگذاری به صورت منابع طبیعی، اطلاع رسانی و ارتباطات، تسهیلات زیرساختی، گردشگری و میراث فرهنگی، خدمات ورزشی و تفریحات سالم، تربیت بدنی اولویت بندی شدند.

در آخر برای اولویت‌بندی عوامل موثر بر گردشگری ورزشی از آزمون فریدمن استفاده شد. میانگین و میانگین رتبه‌های هر یک از عوامل محاسبه شد و متغیری که میانگین کمتری داشت، دارای تاثیر کمتر بوده و در اولویت‌بندی رتبه پایین‌تری را به خود اختصاص

جدول ۵. نتایج آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی عوامل موثر بر گردشگری ورزشی

متغیر	میانگین	میانگین رتبه	مقدار خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
تسهیلات زیرساختی	۲/۲۸۰	۳/۸۱			
منابع طبیعی	۳/۰۸۳	۵/۷۳			
اطلاع رسانی و ارتباطات	۲/۳۵۶	۳/۹۰			
خدمات ورزشی و تفریحات	۱/۸۵۴	۲/۳۱			
گردشگری و میراث فرهنگی	۲/۱۰۲	۳/۴۸			
تربیت بدنی	۱/۷۰۵	۱/۷۸			
			۳۳۰/۹۵۷	۵	۰/۰۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

به‌طور کلی با توجه به نتایج به دست آمده در بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی در وضعیت موجود مشخص شد که تسهیلات زیر ساختی، اطلاع رسانی و ارتباطات، خدمات ورزشی و تفریحات سالم، گردشگری و میراث فرهنگی و تربیت بدنی به غیر از عامل منابع طبیعی بر توسعه گردشگری ورزشی تأثیر معنی‌داری دارند و این اثرات در حالت موجود پایین‌تر از حد متوسط است. پایین بودن تأثیر عوامل یاد شده بر توسعه گردشگری ورزشی در وضعیت موجود، نشان از نبود امکانات زیرساختی مناسب مانند سیستم حمل و نقل هوایی و فرودگاه، هتل‌های استاندارد و بزرگ با امکانات به روز، عدم سرمایه‌گذاری مناسب و استاندارد از طرف سازمان منطقه آزاد ارس در اموری چون باشگاه‌های ورزشی، استفاده نکردن از ستاره‌های ورزشی، ناهماهنگی در ارگان‌های تربیت بدنی و گردشگری، عدم برگزاری مسابقات لیگ در منطقه آزاد ارس، بی‌برنامه بودن در بازاریابی گردشگری ورزشی منطقه آزاد ارس، عدم برگزاری تورها و اردوهای ورزشی، عدم برگزاری دوره‌های مربیگری و رویدادهای علمی ورزشی در منطقه آزاد ارس، کم اهمیت دانستن برگزاری رویدادهای ورزشی و گردشگری، کم رنگ بودن ایجاد ایمنی و راحتی برای گردشگران ورزشی در رویدادها و عدم استفاده از گروه‌های داوطلب ورزشی، عدم تسهیل شرایط از طرف منطقه آزاد برای بخش خصوصی جهت سرمایه‌گذاری در زمینه‌های مختلف دارد. عدم معنی‌داری تأثیر عامل منابع طبیعی بر توسعه گردشگری ورزشی منطقه آزاد ارس حاکی از آن است که منابع طبیعی به تنهایی نمی‌تواند در جذب گردشگر

ورزشی مؤثر باشد، بلکه باید در کنار آن سایر عوامل مانند زیرساخت‌ها و سایر عوامل مؤثر وجود داشته باشد. این نتایج با یافته‌های اکثر مطالعات انجام شده در این زمینه از جمله ویلیامز (۲۰۰۸) در رابطه با امکانات و تسهیلات، بول (۲۰۰۵) در مورد تجهیزات ورزشی و زیرساخت‌های گردشگری، کزاک (۲۰۰۲) در رابطه با امکانات اقامتی، معین‌فرد و همکاران (۱۳۹۰) در مورد تأثیر زیرساخت‌ها و اماکن و تاسیسات، نوبخت (۱۳۸۷) در مورد نقش صدا و سیمای در توسعه توریسم ورزشی، مهدویان مشهدی و همکارانش (۱۳۹۱) در مورد تبلیغ و اطلاع‌رسانی از طریق رسانه‌های جمعی است، تونی و زانگ (۲۰۱۲) در مورد استفاده از وبلاگ‌ها، ماسون و دوکوئت (۲۰۰۸) در مورد فرهنگ خاص محلی، فانک و براین (۲۰۰۷) در مورد هنر و موسیقی و آداب و رسوم، پاتریک و ژیل (۲۰۱۱) در زمینه انگیزه‌های اجتماعی، پیشرفت و هویت ورزشی در بازیهای سنتی، هنرور (۱۳۸۳) در حیطه بازاریابی ورزشی، چن (۲۰۰۹) در مورد داوطلب‌های ورزشی، سوارت و باب (۲۰۰۷) در مورد هماهنگی ارگان‌های تربیت‌بدنی و گردشگری و الهام (۱۳۷۶) در رابطه با نقش باشگاه‌های ورزشی هم‌خوانی دارد. در جمع بندی بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی در وضعیت مطلوب مشخص شد که همه عوامل مورد بررسی نقش و تأثیر مهمی در توسعه گردشگری ورزشی منطقه می‌توانند داشته باشند و از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. نتایج بدست آمده در مجموع بیانگر فاصله زیاد بین وضع موجود و وضع مطلوب می‌باشد. این فاصله احتمالا ناشی از عدم توجه مسئولین سازمان به عوامل توسعه گردشگری

منطقه ضرورت دارد تا به میزان اهمیت هر یک از عوامل توجه کافی و مناسبی مبذول شود تا از این طریق شاهد بهبود قابل توجهی در حیطه گردشگری ورزشی باشیم. به عبارت دیگر در جهت افزایش گردشگری ورزشی منطقه نیاز است که با در نظر گرفتن جایگاه ویژه منابع طبیعی نسبت به اطلاع رسانی و تبلیغ مناسب از طریق کانال‌های ارتباطی مختلف اقدام نمود و در کنار این‌ها توسعه و تکمیل امکانات و تسهیلات قبل از سایر عوامل دخیل مد نظر قرار گیرد.

در نهایت منطقه آزاد ارس می‌تواند با استفاده بهینه و مناسب از پتانسیل‌های منابع طبیعی موجود، طراحی برنامه های متنوع و راهبردی مناسب برای استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در توسعه زیرساخت‌های تفریحی و خدماتی و ورزشی در کنار منابع و مناظر طبیعی، بهره‌گیری از فناوری ارتباطات، اینترنت، گسترش آژانس‌های گردشگری و صدا و سیما، تکمیل و توسعه امکانات حمل و نقل، استفاده از متخصصین تحصیل‌کرده گردشگری ورزشی، ایجاد نمایشگاه‌ها و همایش‌های ورزشی، برگزاری و میزبانی رویدادهای ورزشی، رونق دادن به ماهیگیری و ورزش‌های آبی، گسترش کوهنوردی و طبیعت‌گردی، ارائه تخفیف‌ها و تسهیلات گمرکی، جوایز و کادوهای تبلیغاتی در هنگام برگزاری رویدادهای ورزشی و تعطیلات، میزبانی مسابقات مختلف ورزشی به یک قطب گردشگری بزرگ و مهم در حوزه توریسم ورزشی تبدیل شود.

ورزشی، سیاست‌گذاری نامناسب (مثلاً) گسترش اماکن تجاری و دادن زمین‌های تحت تملک سازمان به احداث سیتی سنترها و ...، عدم آگاهی‌های لازم در مورد فواید اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی گردشگری ورزشی، عدم بهره‌گیری از ارتباطات مؤثر همانند صداوسیما، آژانس‌های گردشگری و اینترنت باشد. همچنین شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب را می‌توان به استفاده نکردن از تسهیلات گمرکی، عدم برگزاری رویدادهای ورزشی کوچک و بزرگ و تفریحی ورزشی و بهره نگرستن از امتیاز هم‌مرز بودن با دو کشور، به‌کار نگرستن بخش‌های دولتی و خصوصی در ایجاد ساختارهای زیربنایی گردشگری و بهره کافی نبردن از پتانسیل‌های منابع طبیعی بکر و خدادادی مرتبط دانست. این یافته‌ها با نتایج بیشتر تحقیقات از جمله میرآندا و آندروا (۲۰۰۵) و نقی‌لو (۱۳۸۹) در مورد منابع طبیعی، هنرور (۱۳۸۳) در مورد مناظر طبیعی، همتی نژاد و همکاران (۱۳۸۶) در رابطه با جاذبه‌های طبیعی، کزاک (۲۰۰۲) در مورد آب و هوا و محل جغرافیایی، وید (۲۰۰۶) در رابطه با شرایط جغرافیایی هم‌خوان است. یافته دیگر این تحقیق نشان داد که بین اولویت بندی عوامل مؤثر بر گردشگری ورزشی از دیدگاه مدیران و کارشناسان ورزشی تفاوت وجود دارد. تاثیر منابع طبیعی، اطلاع رسانی و ارتباطات، تسهیلات زیرساختی، گردشگری و میراث فرهنگی، خدمات ورزشی و تفریحات سالم، تربیت بدنی به ترتیب بر توسعه گردشگری ورزشی منطقه آزاد ارس معنی‌دار بود. وجود این تفاوت در اولویت بندی حاکی از این است که در برنامه ریزی برای توسعه گردشگری ورزشی در

منابع

- جابری پاپلی یزدی، م.ح.، سقایی، م. ۱۳۸۵. گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت.
- پارکز، ژ.ب.، بیورلی آر، ک. زنگروجرم، ک. ۱۳۸۲. مدیریت معاصر در ورزش، ترجمه: محمد احسانی، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
- جاروندی، ر. فرقانی، ف. ۱۳۸۸. مقایسه انگیزه های سفر در میان دو نسل جوان و بزرگسال، پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، شماره دوم، صص ۱۲۳-۱۴۳.
- خبرگزاری ایلنا. (۱۳۸۴). سند چشم انداز ۲۰ ساله کشور جمهوری اسلامی ایران.
- شجاعی، و. سلیمانی تپه سری، ب. دوستی، م. ۱۳۹۱. برنامه ریزی راهبردی توریسم ورزشی استان مازندران، فضای جغرافیایی، دوره ۱۲، شماره ۳۹، صص ۱۷۳-۱۹۴.
- شکر، ا. ۱۳۸۹. رئوس جاذبه های گردشگری منطقه اردبیل معرفی و مشکلات موجود در امر جذب گردشگر، سایت دانشگاه جامع علمی کاربردی صنعت جهانگردی.
- صدیق زارعی، س.ج. ۱۳۸۴. بررسی تحلیلی توریسم ورزشی در شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- علمدار، م. ۱۳۸۴. توریسم ورزش، نشریه اینترنتی علوم اجتماعی فصل نو، سال ۲، شماره ۲۳، صص ۳۱۰.
- معین فرد، م.ر. مظفری، س.ا. مشرف جوادی، ب. کاظم نژاد، ا. ۱۳۹۰. بررسی وضعیت صنعت گردشگری ورزشی ایران، فصلنامه المپیک، سال ۱۹، شماره ۵۴، صص ۷-۲۲.
- مهدویان مشهدی، م. و همکاران. ۱۳۹۱. مقایسه وضع موجود و مطلوب نقش رادیو، تلویزیون و مطبوعات در ورزش بانوان از دیدگاه صاحب نظران، فصلنامه پژوهش های ارتباطی، شماره ۶۹، رسانه و ورزش ۲.
- ناصری، س.م. ۱۳۷۵. شناسایی موانع موثر در توسعه صنعت توریسم ایران و طراحی الگوی تبیینی برای گسترش جذب توریست، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- نقی لو، ز. ۱۳۸۹. بررسی عوامل موثر بر توسعه گردشگری ورزشی استان آذربایجان شرقی از دیدگاه مدیران ورزشی و گردشگری استان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.
- نوپخت، ف. ۱۳۸۷. بررسی نقش عوامل موثر بر توسعه گردشگری ورزشی استان اردبیل، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور مرکز تهران.
- نوپخت، ف. محرم زاده، م. اتقیا، ن. ۱۳۸۷. بررسی نقش عوامل موثر بر توسعه گردشگری ورزشی استان اردبیل، اولین همایش ملی تخصصی مدیریت ورزش، آمل، دانشگاه غیرانتفاعی شمال.
- ولی زاده، ح. ۱۳۸۵. چالش های فراروی توسعه صنعت توریسم در ایران با تاکید بر کلان شهر تبریز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.
- همتی نژاد، م.ع. ملک اخلاق، ا. متقی طلب، م. افشارنژاد، ط. ۱۳۸۶. بررسی ارتباط بین خصوصیات دموگرافیک شرکت کنندگان رقابت های ورزشی و علاقه مندی آنها برای گردشگری مقصد در آینده، حرکت، شماره ۳۷، صص ۹۳-۱۱۲.
- هنرور، ا. و همکاران. ۱۳۸۶. عوامل مهم در بازاریابی گردشگری ورزشی در ایران، فصل نامه المپیک، سال ۱۵، شماره ۴، صص ۳۰-۴۱.
- Aaker, Braz, J.I. 2002. Sport for all moves people around the globe: New perspective for tourism. Journal of Asian Sport for All, 1: 47-52.

- Bull, C. 2005. Sport tourism destination resource analysis, In J.E.S. Higham (Ed), Sport tourism.
- Chen, P. 2009. Differences between male and female sport event tourists: A qualitative study, *International Journal of Hospitality Management*, 14.
- Funk, D.C. Bruun, T.J. 2007. The Role of Socio-Psychological and Culture-Education Motives in Market International sport Tourism: A cross-Cultural Perspective. *Tourism Management*, 28: 806-819.
- Gibson, H.J. 1998. Sport tourism: a critical analysis of Research. *Sport Management Review*, 1(1): 45-76.
- Gibson, H.J. 2004). Moving beyond the "what is and who" of Sport Tourism to understanding why. *Journal of Sport Tourism*, 9(3): 247-265.
- Gillet, P.V. 2011. Identification and analysis of psychological motives among local and non-local Masters Games participants: empirical evidence for the unique characteristics of sport tourists, PhD thesis, Southern Cross University, Lismore, NSW.
- Kossasi, V. 2005. Sport Tourism in India. *Journal of sport tourism*, 10(2): 135 - 146.
- Kurtzman, J. and Zauhar, J. 2005. The emerging profession – Sports Tourism Management. *Journal of Sport Tourism*, 10(1): 3-14.
- Nogawa, H. Yamaguchi, Y. Hagi, Y. 1996. An empirical research study on Japanese sport tourism in sport-for-all events, case studies of a single night event and a multiple- night event. *Journal of Travel Research*, 35(2): 46-54.
- Preuss, H. Solberg, H.A. 2007. Attracting Major Sporting Event: The Role of Local Resident, *European Sport Management Quarterly*, 6(4): 391-411.
- Smith, A.C.T. 2007. The Traveling Fan: Understanding theories of decision making by Travelers. *Tourism Management*, 26: 815-832.
- Swart, K, Urmilla, B. 2007. The Eluding Link: Toward Developing a National Sport Tourism Strategy in South Africa Beyond 2010, *Politikon. African Journal of Political Studies*, 34(3): 373-391.
- Tse. T. S.M. and Zhang, E.Y. 2012. Analysis of Blogs and Microblogs: A Case Study of Chinese Bloggers Sharing Their Hong Kong Travel Experiences, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*.
- Weed, M. 2006. The Influence of Policy Makers Perceptions on Sport Tourism Policy Development, *Tourism Review International*, 10 (4): 227-240.
- Richelieu, A. 2004. A new brand world for sports teams, Sharing best practices in sport marketing: the Sport Marketing Association's inaugural book of papers. Inaugural Conference, November, 3-21.
- Ross, S.D. James, J.D. Vargas, P. 2006. Development of a scale to measure team brand associations in professional sport. *Journal of Sport Management*, 20: 260-79.

Challenges of Sports Tourism Development in Aras Free Zone Considering the Opinions of the Managers and Experts

Yoosef Yavari^{1*}, Fariba Askarian², Mohammad Kheiri³

Received: Dec 12, 2014

Accepted: May 4, 2015

Abstract

Objective: This study aimed to analyze the challenges of sports tourism development with an emphasis on the viewpoints of tourism and sport experts in Aras free zone.

Methodology: 120 managers and experts of tourism and sport were selected using random sampling. To collect data, the development of sports tourism questionnaire was used. Cronbach's α was 0.95.

Results: According to the results, information and communication, infrastructure facilities, tourism and cultural heritage, sports and recreation services, and physical education had significant role in the development of sports tourism of Aras free zone. There was difference among existing and desired situation of the effective factors in sports tourism. Factors affecting sport tourism respectively were natural resources, information and communications, infrastructure facilities, tourism and cultural heritage, sports and recreation services, physical education, respectively.

Conclusion: Aras free zone can become an important sport tourism target by optimum use of potential natural resources, planning and implementation of various strategic programs, investment in infrastructure development, the use of IT and hosting major sports events.

Keywords: Tourism, Sports tourism, Aras free zone.

1. Assistant professor Azarbaijan Shahid Madani University

2. Associate professor, University of Tabriz

3. M.A. Sport Management

*Email: Yavarif@yahoo.com